

B E L L E T E N

Cilt : LVI

Nisan 1992

Sayı : 215

SAMSAT'TA BULUNAN HİYEROGLİFLİ BİR MÜHÜR
BASKISI

ALİ M. DİNÇOL

Aşağı Fırat havzasının en büyük yerleşim merkezi olan Samsat Höyük'te arkeolojik kurtarma projesi çerçevesinde Prof. Dr. Nimet Özgüç tarafından yapılan kazıların 1987 yılı kampanyası sırasında, şimdiye kadar elde edilen nisbeten az sayıdaki Hitit yazılı belgelerine bir yenisini ekleyen, hiyeroglifli bir mühür baskısı ele geçirilmiştir (Res.1 a-b)¹. Höyüğün doğu yönündeki açmada, r/15 plankarede, XXV. kat seviyesindeki erozyon toprağı içinde ortaya çıkan (St. 87-4 numara ile envanterize edilen), devetüyü renkli, koni biçimli, sivri ucunda ip deliğı bulunan, 2,4 cm yüksekliğindeki bir kil parçası üzerindeki mühür baskısı, yine 2,4 cm. çapındaki içbükey yüzeyinden anlaşıldığına göre, hiyeroglif işaretlerini içeren orta alanı basit bir merdiven motifi ile çerçevelemiş, yüzü dışbükey bir damga mühür tarafından meydana getirilmiştir. Bu tip çerçeveye sahip mühürler, madeni ve çoğunlukla tripod tutamaklı olabilecekleri gibi, çeşitli taş türlerinden yapılmış, iki yüzü dışbükey düğme mühürlerden de olabilirler. Buradaki baskının böyle bir düğme mühürden kaynaklandığını söylemek olasıdır.

Mührün dikey ekseninde yer alan ilk iki işaret, L.432'dir. Bunların altında ise, alt konturları kırığa rastlayan, oldukça silik durumda L.278 işareti yer almaktadır. Bu üç hiyeroglifle yazılmış olan mühür sahibinin adı *zu-zu-li* olarak okunmaktadır. Bu grubun sağına ve soluna konulmuş L.289 işaretleri ise, bu şahsın ünvanının ARABACI olduğunu

¹ Bana bu bullanın yayın iznini veren hocam Prof.Dr.Nimet Özgüç'e içtenlikle teşekkür ederim.

göstermektedir. Yüzeyde başkaca bir işaret ya da dekoratif eleman görülmemektedir.

Çivi yazılı belgelerdeki yazılışına bakarak, *Zuzulli* olarak fonetize edilebilen bu ad, birçok kez belgelenmiştir (*NH* ve *Supp*: Nr 1590; ayrıca Boehmer & Güterbock 1987: Nr 181, 197, 198). Bunlardan birisi özellikle Samsat bullası açısından ilginçtir. Ugarit'te bulunmuş bir çivi yazılı tablet parçası (RS 17.371 + 18.20) üzerindeki iki mühür baskısından biri, Samsat bullasına kompozisyonu açısından da çok benzeyen, aynı ad ve ünvanı sahip bir şahsın mührüne aittir (Schaeffer 1956: 56 Fig. 79). Tabletten içeriğinden bu *Zuzulli*'nin Kargamış Kralının arabacısı olduğu anlaşılmaktadır (Laroche 1956: 152). Bu Kargamış Kralının adı belirtilmemiştir. Buna karşın, Samsat'ın birkaç kilometre kuzeyinde, ancak Fırat'ın doğu kıyısında yer alan Lidar Höyük'te yapılan kazılarda 1985 yılında ele geçen iki bullanın Kargamış krallarından *Talmi-Teşup*'ün oğlu olan ve babasının yerine geçen *Kuzi-Teşup*'ün mühür baskısını taşıması (Sürenhagen 1986: 183-190; Hawkins 1988: 99 v.d.), bu bölgenin Kargamış'ın etki alanına girdiğini göstermektedir. Adı geçen Ugarit tableti, kral *Niqmadu III* döneminde, Ura liman kentinin tüccarları ile yapılan bir anlaşmayı içermektedir. Bu Ugarit kralının hükümler dönemi, Kargamış kralı *Talmi-Teşup*'ünki ile çakışmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalar, onun oğlu *Kuzi-Teşup*'ün, Hitit İmparatorluğunun çöküşünden sonra oluşan otorite boşluğundan yararlanarak, egemenlik alanını genişlettiğini göstermektedir (Hawkins 1988: 101 v.d.). Lidar mührü de bu görüşü desteklemektedir. Güçlü bir olasılıkla, yukarda sözü edilen Ugarit belgesi üzerinde mühür baskısı bulunan *Zuzulli* ile aynı kişiye ait olan Samsat bullası da bunu destekler niteliktedir. *Talmi-Teşup* döneminde Kralın ARABACISI ünvanı ile Ugarit'te bir anlaşmaya mührünü basan *Zuzulli*, *Kuzi-Teşup*'ün krallığında da, Malatya'yı içine alarak yayılan Kargamış ülkesinde aynı ünvan ile başka belgeler düzenlemiş olmalıdır. Buluntu yeri kesin olmayan bir başka hiyeroglif bulla üzerinde aynı elemanlarla yazılmış diğer bir *Zu-zu-li*'nin ünvanı ise, PRENS'tir (Kennedy 1959: Nr 34). Bunun da Samsat ve Ugarit mühürlerinin sahibi ile aynı kişi olması olasılığı vardır. Çünkü, ARABACI, kraliyet ailesi mensuplarının da getirildikleri yüksek bir memuriyetin ünvanıydı. Elimizde hem PRENS, hem ARABACI ünvanlarını taşıyan kişilere ait, biri Sivas kökenli bir mühür (Dinçol & Dinçol 1981: Nr 1), diğeri Tel Açana yazıtı (Woolley 1955: Lev. XLVIII) olmak üzere, iki hiyeroglif belge daha bulunmaktadır. PRENS *Zuzulli*'nin mühründe başka ünvan olmamakla beraber, bunun da Samsat ve Ugarit bullalarının sahibi ile eşitlenebileceği düşünülmelidir.